

Juhani Taivalaho
juhani.taivalaho@gmail.com
050 4123 999

Lausunto

Maa- ja metsätalousministeriö
kirjaamo.mmm@gov.fi

Viite: Lausuntopyyntö 30.6.2023 VN/2935/2020: Suomen ja Norjan välisen Tenojoen vesistön kalastussäännön allekirjoittaminen

LAUSUNTONI VIITEKOHDASSA MAINITTUUN LAUSUNTOPYYNTÖÖN

Ehdotettu kalastussääntö on:

1. Suomen perustuslain vastainen (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>).
2. Hallitusohjelman vastainen (<https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>).
3. Eduskunnan hyväksymän valtioneuvoston tiedonannon *yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa* vastainen (<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165110>).

Tämän johdosta ehdotusta ei tule missään tapauksessa allekirjoittaa eikä saattaa eduskunnan käsiteltäväksi.

Neuvotteluvaltuuskunnan nimeämisen yhteydessä asetetut tavoitteet (Muistio 19.5.2020)

Norja on tuonut esiin neuvottelualoitteessaan muiden kuin paikallisten kalastusoikeuksien haltijoiden kalastusoikeudet sekä niihin liittyvät kalastusoikeuksien vuokraamisen. Kalastusoikeuksien uudistamisneuvotteluissa esiin nousee periaatteellinen keskustelu eri kalastusoikeuksien käytöstä etenkin niiden kalastusoikeuden omistajien osalta, jotka asuvat Tenojoen vesistön ulkopuolella

Neuvotteluissa on huomioitava Suomen lainsäädännön vaatimuksia omistuksen suhteen, kun kalastussopimus ja -sääntö on aiemmin rakentunut hyvin pitkälle vain Norjan lainsäädännön mukaisesti

*Tavoitteena on neuvotella kalastussäännön muuttamisesta siten, että Tenon sopimuksen ensisijainen tavoite lohikantojen tilan elpymisestä ei vaarannu. Neuvotteluissa pyritään siihen, että sääntöön tehtävillä muutoksilla **ei heikennettäisi kalastajaryhmien asemaa. Etenkin lasten ja muualla asuvien kalastusoikeuden omistajien osalta kalastamaan pääsymahdollisuuksia pyritään parantamaan** sekä edistämään lohenkalastuskultuuriin Tenojoessa liittyvien saamelaisten oikeuksien toteutumista **Suomen lainsäädännön vaatimukset huomioon ottaen (lihavointi tässä)**. Lisäksi tavoitteena on uudistaa kalastussääntöä paremmiksi toimiviksi ja vähemmän hallinnon resursseja vaativiksi, jotta se sisältää tarpeelliset elementit kalastuksen säätelyyn tulevaisuudessa, kuten mahdollisuuden saaliskiintiöiden käyttöön.*

Samassa yhteydessä asetettu lisätavoite:

Valtioneuvosto edellyttää, että valtuuskunta huomioi eduskunnan Teno-sopimuksen hyväksymisen yhteydessä antamat lausumat (EV 16/2017 vp).

Lausuma kuuluu:

Eduskunta edellyttää, että maa- ja metsätalousministeriö tarkastelee yhdessä Norjan kanssa sopimuksen yleistä toimivuutta ja kalakantojen kehityssuuntia viimeistään kolmen vuoden kuluttua sopimuksen voimaantulosta. Lisäksi saamelaiden sekä muualla asuvien kiinteistönomistajien kalastusoikeuksien laajuutta ja käyttöä tulee arvioida. Samalla on myös selvitettävä edellytykset siirtymiselle päivä- ja kausikohtaisiin kalastuskiintiöihin.

Kalastussääntöuudistuksen yhteydessä olisi ollut ”tuhannen taalan paikka” korjata tilanne vastaamaan Suomen lainsäädäntöä. Tavoitteisiin ei päästy!

Jo neuvotteluvaltuuskunnan nimeäminen oli uskomaton farssi, jossa asiakirjanäytön perusteella saamelaiskäräjät ja Utsjoen osakaskunnat painostivat härskisti ministeri Leppää muuttamaan alunperin suunniteltua valtuuskunnan kokoonpanoa. Tenon kiinteistönomistajat ry oli jo ehtinyt ministeriön pyynnöstä nimeämään äänivaltaisen edustajansa. Ilman äänivaltaa olevan asiantuntijan rooli ei yhdistykselle käynyt, koska neuvottelujen tärkeänä kohteena oli meidän perusoikeuksiin liittyvä asemamme.

Tenojoen kalastussääntöneuvottelujen lähihistoria ja muukin asiakirjanäyttö osoittaa, että paikalliset tahot molemmin puolin rajaa sekä saamelaiskäräjät vastustavat voimakkaasti ulkopaikkakuntalaisten kalastusta. Epäilen, että vastustaminen täyttää jopa Suomen lainsäädännön kieltämän syrjinnän ja vihapuheen tunnusmerkit. Hyvä esimerkki on osakaskuntien eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle antama lausunto:
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-363320.pdf> ,
johon muun ohella on kahdeksan (8) kertaa sisällytetty käsite **kantasuomalainen**. Lausunnosta on tehty tutkintapyyntö poliisille.

Asuinpaikkaperiaate

Nykyinen kalastussääntö pohjautuu siihen virheelliseen käsitykseen, että Tenojoen suomenpuoleinen vesialue olisi valtion vettä.

Suomen julkista valtaa edustavilla neuvotteluvaltuuskunnan jäsenillä täytyy olla tiedossa, että suomenpuoleinen vesialue on suurimmalta osin osakaskuntien vesialuetta eli yksityisvettä.

Ennen perusoikeusuudistusta (1995) perusoikeuksiin puuttuminen oli mahdollista poikkeuslailla. Vuoden 1989 sääntöön liittyvässä perustuslakivaliokunnan lausunnossa (13/1989) todettiin, että ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden omistajien omaisuus menettää kokonaan merkityksensä. Valiokunta totesi, että

*omaisuudensuojan loukkauksen vakavuutta käsiteltävänä olevassa tapauksessa korostaa se, että kalastajien asema määräytyy, ei kalastusoikeuden vaan **vakinaisen asuinpaikan** perusteella, vaikka asuinpaikan valitsemisen vapaus on turvattu hallitusmuodon 7 §:ssä, eikä kansalaisen perusoikeuksien nauttima suoja saisi siten lähtökohtaisesti riippua valitusta kotipaikasta.*

Nyt voimassa olevan kalastussäännön eduskuntakäsittelyssä maa- ja metsävaliokunta totesi asuinpaikkaperiaatteesta (MmVM 2/2017 vp):

*Valiokunta toteaa, että tällä hetkellä kalastusoikeuksien käyttäminen ja rajoittaminen Tenolla tapahtuu **asuinpaikkaperiaatteen** mukaisesti, joka on ongelmallinen ja vieras periaate sekä Suomen kiinteistöoikeudellisen järjestelmän että perustuslain kannalta.*

Nykyistä asuinpaikkaperiaatetta on kuitenkin noudatettu Tenolla pitkään, eikä neuvotteluissa ole kyetty kehittämään korvaavaa periaatetta. Norja on pyrkinyt asuinpaikkaperiaatteen säilyttämiseen sopimuksessa.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan (PeVL 5/2017 vp):

Perustuslakivaliokunta huomauttaa myös, että perustuslain omaisuussuojasäännöksen soveltamisala ei ole sidottu henkilön asuinpaikkaan.

Nyt lausunnolla olevassa kalastussääntöesityksessä todetaan (sivu 6):

*lohenkalastuksen sallimisen rakenne on kalastussäännössä muodostettu siten, että lohikantojen tilan salliessa, kalastus sallitaan **ensisijaisesti asuinpaikkaperiaatteen mukaisesti paikallisille kalastusoikeuden omistajille**. Kun lohikantojen tila sallii laajempaa kalastusta, avataan kalastusta myös muille kalastusoikeuden haltijoille.*

Vuosituhanen vaihteessa käytiin kalastussäännön muuttamiseen tähtääviä neuvotteluja. Tuolloin Suomessa oli toteutettu perusoikeusuudistus (1995) ja uusi perustuslaki oli tullut voimaan v. 2000. Neuvottelut käytiin ulkoministeriön johdolla. Ulkoministeriöltä saamieni neuvotteluasiakirjojen mukaan Suomi edellytti ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden osalta noudatettavan Suomen perustuslakia. Useista asiakirjoista selviää, Suomi asetti ulkopaikkakuntalaisten aseman saattamisen perustuslain mukaiseksi ja jopa **neuvottelutuloksen saavuttamisen kynnyskysymykseksi**. Saamelaiskäräjät ja paikalliset tahot molemmin puolin jokea silloinkin vastustivat muutosta. Neuvottelut hiipuivat tuloksettomina.

Perustuslaki

Muistion 29.6.2023 mukaan kohdassa **5 Sopimuksen sisältö perustuslain kannalta** todetaan:

Suomen perustuslaki turvaa useita erityyppisiä perusoikeuksia. Tenojoen vesistön kalastuksen säätelyssä on kyse useamman perusoikeuden yhteensovittamisesta ja perusoikeuspunninnasta, sillä niiden intressit ovat osin risteäviä keskenään.

Sitten luetellaan perustuslain turvaamia perusoikeuksia, muun muassa omaisuuden suoja (15 §) ja lopuksi todetaan:

perusoikeuksia on mahdollista rajoittaa, mutta rajoitusten on oltava perusteltuja, tarkkarajaisia ja kohtuullisia.

Seuraavaksi todetaan:

Uudessa kalastussäännössä edellä mainittuja oikeuksia on pyritty sovittamaan yhteen. Oikeuksien yhteensovittaminen on havaittu poikkeuksellisen haastavaksi käsillä olevassa tilanteessa, jossa kyse on yhtäältä saamelaisten kulttuurin ylisukupolvisen säilymisen turvaamisesta ja toisaalta voimakkaasti kehittyneiden, uhanalaisten lohikantojen ylisukupolvisesta turvaamisesta.

Oikeuksien yhteensovittamisessa turvaama perustuslain omaisuuden suoja oli jo jätetty pois.

Rajoitusedellytyksiä käsittelevässä kohdassa näkyy valtiosääntöoikeuden osaamisen puute, kun niistä puhutaan aivan eri käsitteillä kuin mitä perustuslakivaliokunta on linjannut perusoikeusuudistuksen yhteydessä. Lain valmistelijalla on käytössä oikeusministeriön laatima *Lainkirjoittajan opas* (<http://lainkirjoittaja.finlex.fi/4-perusoikeudet/4-1/>), jossa kohdassa 4.1 *Perusoikeuksien sääntely* annetaan tarvittavat ohjeet. Siinä luetellaan *perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset* (7 kohtaa), josta jokaisen tulee täytyä.

Jo yksin **vaatimus perusoikeuden ydinalueen koskemattomuudesta**, mikä lausunnolla olevassa kalastusääntöesityksessä ei lainkaan toteudu, estää perusoikeuteen puuttumisen! Oppaaseen sisältyy myös ohjeet **julkista valtaa sitovasta ja velvoittavasta periaatteesta sekä lainsäätäjän aktiivisista toimintavelvoitteista**. Kuvittelisi, että valmistelija ottaisi edellä esille tuodut periaatteet huomioon tärkeässä perusoikeuksiin liittyvässä toiminnassa, mutta näin lopputuloksesta päätellen ei ole.

Emeritusprofessori **Kaarlo Tuori** on maa- ja metsätalousministeriöön diarisoitavaksi lähetetyssä ansiokkaassa asiantuntijalausunnossa tuonut esille nykyiseen kalastusääntöön (HE 239/2016 vp) liittyvän eduskuntakäsittelyn puutteet. Lausunnossa todetaan, että perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten käsittely sivuutettiin kokonaan. Tuori katsoo, että oikeudella yhteen (1) kalastusvuorokauteen kalastuskaudessa ei *ole sellaista merkitystä, että vaatimus perusoikeuden ydinalueen koskemattomuuteen täytyisi*.

Edellä viitatussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa (PeVL 13/1989 vp) todetaan:

Valiokunnan mielestä kalastussäännön rajoitukset johtavat kokonaisuutena ottaen siihen, että muualla kuin jokilaaksoissa asuvien, kalastukseen sinänsä oikeutettujen mahdollisuudet käyttää HM 6§:ssä turvattua kalastusoikeutta normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla vaikeutuvat tai jopa estyvät.

Samaan asiaan liittyen oikeustieteen tohtori Kalevi Laaksonen toteaa väitöskirjassaan *Kiinteän omaisuuden perustuslainsuoja: tutkimus eräiden erityisesti maaseutukiinteistöihin kohdistuvien oikeudenrajoitusten säätämisyjärjestyksestä ja korvattavuudesta*, (Lakimiesliiton kustannus 1998), että

*Perustuslakivaliokunnan tärkeä kannanotto oli se, että jo omaisuuden normaalin, kohtuullisen ja järkevän käytön **vaikeutuminen** eikä vain estyminen oli omaisuudensuojan vastaista.*

Veli-Pekka Viljanen toteaa teoksessa *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset* (Werner Söderström Lakitieto Oy 2001) muun muassa:

Perusoikeuksien kollisiotilanteessa tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaa kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen.

Yhteenvedo kalastusääntöesityksen perustuslainmukaisuudesta

Esitys on edellä esille tuotujen perusoikeusnäkökohtien perusteella Suomen perustuslain vastainen. Ulkopaikkakuntalaiset kalastusoikeuden haltijat on perusteettomasti asetettu eri asemaan, kuin paikkakunnalla asuvat vesialueiden omistajat ja paikkakunnalla vakinaisesti asuvat vettä omistamattomat asukkaat. Näistä kalastusoikeudettomista jokamiehistä merkittävä osa ei kuulu saamelaisväestöön. Tilastokeskuksen mukaan Utsjoella on viime vuodenvaihteessa asunut **49 vieraan maan kansalaista**. Voidaan melkoisella varmuudella olettaa, että ainakaan kaikki, tuskin kukaan ei omista kalastusoikeudellista tilaa, joten me muualla kuin Utsjoella asuvat **olemme huonommassa asemassa kuin asumisedellytyksen (7 kuukautta) täyttävät ulkomaan kansalaiset. Perusoikeuksien yhteensovittaminen on epäonnistunut täydellisesti!**

Julkisen vallan aktiivinen velvollisuus on huolehtia perusoikeuksien toteutumisesta (PL 22 §). Säännöksen perusteluiden mukaan perusoikeudet sitovat julkista valtaa sen kaikessa toiminnassa. Jo neuvotteluvaltuuskunnan nimitykseen liittyvän puliveivauksen yhteydessä tämä oli pelättävissä, kun meidät ulkopaikkakuntalaiset poistettiin valtuuskunnan äänivaltaisen jäsenen asemasta. Lopputuloksesta päätellen epäilen, että julkinen valta ei ole pystynyt pitämään puoliaan norjalaisten ja paikallisten painostuksessa.

Kalastussääntöä ei tule allekirjoittaa eikä saattaa eduskunnan käsittelyyn, vaan vakavat perusoikeuspuutteet tulee korjata!

Hallitusohjelman vastaisuus

Hallitusohjelmaan on sisällytetty kirjaus:

Yhteisaluelakia uudistetaan osakaskuntien yhdistämistoimitusten edistämiseksi, etäkokousten mahdollistamiseksi ja osakkaiden tasapuolisen kohtelun parantamiseksi.
Kiinteistörekisteriin merkittyjen kalastusoikeuksien omistajien omaisuuden suojaa vahvistetaan (alleviivaus tässä).

Kalastussääntöesitys on hallitusohjelman vastainen ja sen vuoksi sitä ei tule allekirjoittaa eikä saattaa eduskunnan käsiteltäväksi. Siihen tulee tehdä perustuslain turvaamat muutokset, jotta myös ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden omaisuuden suoja toteutuu täysimääräisesti.

Kalastussääntöehdotus on eduskunnan hyväksymän valtioneuvoston tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa vastainen

Kalastussääntöehdotus tulee korjata ja saattaa sellaiseen muotoon, että se ei miltään osin ole mainitun tiedonannon vastainen.

Oulussa 8.9.2023

Juhani Taivalaho
metsänhoitaja